

Cartes rebudes per Valeri Serra i Boldú, de tema verdaguerià

Ramon Miró Baldrich

RESUM: Publiquem i comentem una vintena de cartes rebudes per Valeri Serra, de tema verdaguerià. Són complement de les que havíem editat abans, i es concentren a l'entorn de la seva redacció de la biografia de Verdaguer per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, editada el 1924. Destaquem les cartes de dos vigatans il·lustres, els canonges Jaume Collell i Marian Serra i Esturi.

PARAULES CLAU: Epistolari, biografia, Valeri Serra i Boldú, Jacint Verdaguer, Jaume Collell, Marian Serra i Esturi, Esteve Dachs, fra Francesc Saura

MOTIVACIÓ

Ja fa uns anys que, repassant a l'Arxiu de Bellpuig, la correspondència conservada en el Llegat dels Fills de Valeri Serra i Boldú, ens vam adonar que hi havia una colla de cartes que no havien estat fitxades al moment de la donació. L'explicació era senzilla, ens va dir l'arxivera Lluïsa Terés que el mobiliari que s'havia tret de la casa quan es va tirar a terra per refer-la per a ús municipal s'havia portat al convent i que, d'aquest mobiliari, n'havien separat una colla de papers trobats al seu interior i s'havien incorporat al material de l'Arxiu. Ella els havia anat destriant, fitxant i ordenant.

Quan vam saber-ho ja havíem fet la col·laboració a la Miscel·lània Joaquim Molas endegada per l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), en què vam editar i comentar les cartes de temàtica verdagueriana que havíem localitzat al Llegat.

La distinció entre els papers antics i els nous era ben senzilla, en aquests últims faltava el segell del Llegat que

s'havia posat als altres.

D'aquests nous, vam poder fer-ne ja un avançament en publicar les cartes que Ramon Saladrígues Oller havia dirigit a Valeri Serra amb motiu de la publicació dels últims números de la revista *Lo Pla d'Urgell*, que era impresa a la impremta bellpugenca. Són els últims anys de la revista, quan Valeri Serra vivia a Barcelona amb la família i se li feia cada vegada més difícil donar una continuïtat a la revista des de la distància, tant per problemes de col·laboradors com per problemes pecuniaris.

Quant a les cartes de tema verdaguerià, també n'hi havia una colla, alguna complementant la correspondència que ja havíem publicat (com és el cas del canonge vigatà Marian Serra i Esturi), però la major part amb nous corresponents, com és el cas de les dues cartes del canonge mossèn Jaume Collell. Aquestes últimes, com les de Ramon Saladrígues, són cartes més aviat incòmodes, que Carme Serra devia apreciar pels personatges, però que no deixaven una imatge del tot amable del seu pare. Potser per aquesta raó, havien estat apartades del primer lliurament.¹ O simplement havien quedat arraconades i oblidades, juntament amb les altres, on no hi trobaríem pas motivació d'apartament.

Complementem ara, amb aquest treball, l'edició i comentari de les cartes de tema verdaguerià conservades.

CRITERIS D'EDICIÓ

Publiquem avui aquestes cartes addicionals tot seguint el mateix criteri de classificació que usàrem per a les altres per a una identificació ràpida i senzilla.

¹ És clar, però, que queden lluny de la faceta que ha estat mostrada per Esteve Mestre en publicar les cartes que Valeri Serra dirigí a Carlos Cardenal, en què es posava ell i la revista *Lo Pla d'Urgell* al servei de la societat Canal d'Urgell a canvi d'un ajut mensual determinat (vegeu MESTRE, 2019).

L'ordenació de les cartes és cronològica, i els elements d'identificació són: primer el cognom del remitent; després la data de la carta (dia.mes.any : 00.00.0000).

Tot obeint a la intenció expressada per mossèn Jaume Collell que es respectés al màxim la seva ortografia, hem optat, aquesta vegada, per respectar al màxim els textos, tot constatant que la seva intel·ligibilitat no es veu pas afectada per aquest criteri. Hom entén perfectament allò que es diu, a banda de les peculiaritats ortogràfiques de cada un dels corresponents.

Als comentaris, reprenem, quan cal, algunes de les consideracions que fèiem a l'article anterior, especialment en el cas d'algunes cartes que complementen algun dels interlocutors que donàvem llavors, com és el cas de les del canonge Marian Serra i Esturi o Josep Salarich.

CRONOLOGIA DE LES CARTES

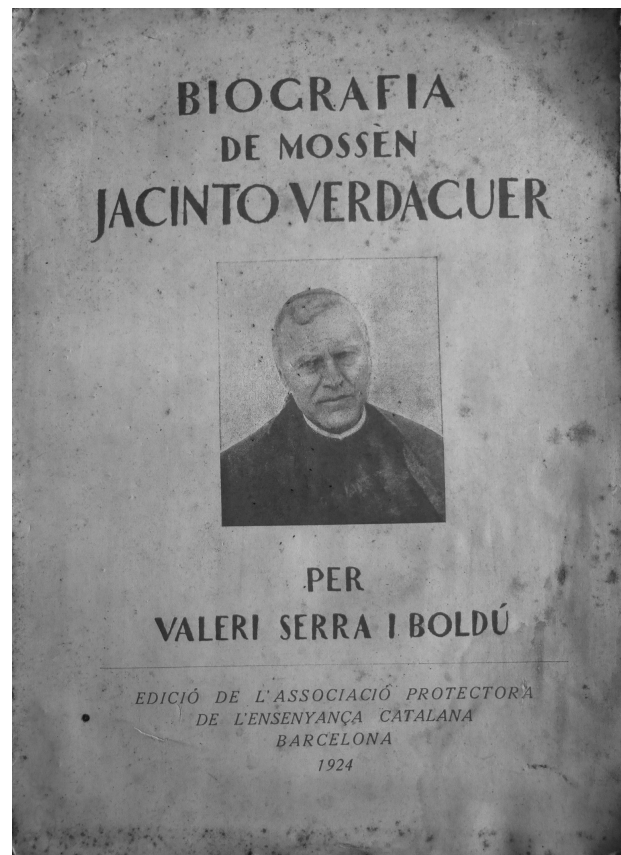
El grup anterior de cartes era de quinze, escrites entre 1902 i 1927; en aquell cas, trobàvem que es concentraven a l'any 1926 (deu cartes), amb una de 1924, una de 1925 i l'última de 1927.² Just el 1925, havia publicat el *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, i, a banda dels elogis que en rep, destaca també la petició de col·laboracions per a números de revista que dediquen a Verdaguer (com Segarra, de Maldà, o Butlletí del Centre Excursionista Els Lluïsos, de Gràcia).

Quant als emissors, aquests eren: Miquel Argimon (06.07.1902); el prevere Joan Güell, cosí de mossèn Cinto (19.10.1915); el metge vigatà Josep Salarich (11.06.1924); el periodista i escriptor barceloní Ramon Rucabado (17.09.1925); el prevere vigatà Marian Serra i Esturi (16.04.1926); el prevere i poeta Pere Ribot, aleshores estudiant encara al seminari (23.04.1926 i 11.06.1926); el literat i terratinent Josep Iglesias Guizard, director de la revista *Segarra* a Maldà (25.04.1926 i 09.06.1926); A. Balasch i Torrell, del Centre Excursionista Els Blaus (31.05.1926 i 15.06.1926); el pare jesuïta Constantino Bayle, de la redacció de la revista *Razón y Fe* (03.07.1926 –amb l'esborrany de la resposta de Valeri Serra 27.07.1926– i 01.08.1926); i mossèn Antoni Griera (08.05.1927).

Ara en publiquem vint-i-tres més una dedicatòria, i l'any de concentració és el 1923 (dotze cartes), amb una de 1916, una de 1919, dues de 1921 i quatre de 1922; una de 1924, una altra de 1928, la dedicatòria

de 1932 i una última carta de 1935 tanquen el còmput. La temàtica principal, en aquest cas, és la indagació de dades sobre la vida de Verdaguer per a la biografia que en prepara per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, que publicarà l'any 1924. L'any 1923, havia publicat l'antologia *Poesies de Jacint Verdaguer* i alguns articles sobre els primers anys de la vida de Verdaguer a *La Vanguardia*. El mateix 1924 publicarà en forma de llibret de curt tiratge, en paper de fil i numerat, el poema llarg, inèdit, de mossèn Cinto, *Amors d'en Jordi i na Guideta* (Poemet juvenívol); ja dins la *Biografia* en fa una detallada descripció, amb resum de l'argument i mostres de fragments (SERRA 1924: 35-39).

Aquestes cartes prèvies a la *Biografia* es concentren a aclarir punts concrets de la vida de Verdaguer, tant dels primers anys, com, cap al final, d'una estada a Banyoles, del pas pel santuari de la Gleva o d'alguna relació personal de Verdaguer amb els bisbes.

² Les altres dues eren força anteriors, una de 1902 i l'altra de 1914.

COMENTARI DE LES CARTES

La primera carta (1916) i la divuitena (1923) corresponen al personatge més important pel que fa a la vida de Verdaguer, el canonge Jaume Collell, i, encara que faci pocs aclariments i menys encara explicacions d'experiències viscudes, continuen sent les més significatives i que donen més joc.

La primera és datada el vint-i-set d'abril de 1916 i en ella el canonge Collell respon, amb una certa tardança –reconeix–, a l'enviament que li ha fet Valeri Serra de tres exemplars del seu primer llibre sobre Verdaguer (SERRA:1915). Li diu que dos dels exemplars els ha cedits a biblioteques, un a la Biblioteca Episcopal (de Vic, suposem) i l'altre a la Secció Literària de la Congregació dels Lluïsos;³ i el tercer se l'ha quedat i llegit amb certa tristesa, perquè el record d'aquella època li reporta una sensació tan viva, com si "m'obrissin una ferida mal curada". I continua amb una certa exculpació personal matisada per explicar el seu silenci públic a l'època de la tragèdia de Verdaguer: "si d'alguna cosa'm tinch de penedir es de haverli estimat massa al qui jo considerava com *dimidium animae meae*, y per qui havia fet sacrifici que ni per mos germans hauria gosat fer."⁴

I es dol de no haver aconseguit que Verdaguer esborrés del tot les acusacions fetes en la seva defensa. Diu: "en aquella serie de articles que li foren ben pagats per les dues logies massòniques de Barcelona". Els articles, recollits posteriorment i publicats en un opuscle titulat *En defensa pròpia*, havien aparegut abans en dues tongades a les pàgines de publicacions d'esquerres, com el diari *La Publicidad*, que eren les úniques que els hi havien admès.

I mossèn Collell, tot i reconèixer-li bona voluntat en la manera com Valeri Serra explicava la situació i els sentiments de mossèn Cinto en els darrers anys de la seva vida, just els anys en què Serra l'havia tractat, li ve a dir que només ell coneix en profunditat el problema: "Ja pot pensar vosté que si algú hi ha que puga escriure la psicologia y fins la patologia de Mossen Verdaguer, es Mossen Collell; per això, regraeixent la bona voluntat ab que vosté ha dictat estes Memories, he de dirli que no sap pas la causa fonda y originaria de la seva cayguda, d'eixa cayguda en mal hora segellada pel segon testament del pobre moribund de Vallvidrera. Deu l'haje acullit en son si misericordios."

Acte seguit, li comunica que del llibre se'n parlà en un solt de la *Gazeta de Vic*, però li aconsella que no enviï exemplars, perquè "no's col·locarían." Sembla com si volgués esborrar o silenciar aquells últims anys de mossèn Cinto, puix que veu com encara els partits d'esquerres utilitzen acusacions de mossèn Cinto (quan es defensava) per atacar els partits de dreta. Li diu: "Ha de pensar vosté que en eixes darreres eleccions, los partidaris del candidat lliberal, Bosch, pera fer propaganda en contra del Narcís Verdaguer [i Callís, amic de Prat de la Riba i Cambó i membre de la Lliga Regionalista des del seu inici, el 1901], publicaren una fulla ab totes les injurioses imputacions que escrivíu lo seu cosí [vol dir mossèn Cinto], en aquelles cartes de *La Publicidad*." Sí que li promet, al final, parlar del seu *Calendari folklòrich d'Urgell*.

La segona carta del canonge Collell ve motivada per uns articles que Valeri Serra havia començat a publicar a *La Vanguardia* tot tractant de reconstruir els primers anys de la vida de mossèn Cinto Verdaguer. Valeri Serra s'anava documentant sobre aquests primers anys de la vida de Verdaguer de cara a la *Biografia*. Havia anat novament a Vic, al santuari de la Gleva i a altres indrets on va viure Verdaguer per poder trobar una memòria oral del seu pas.

En les relacions amb religiosos vigatans, fou amb el canonge Serra i Esturi que tingué millor sintonia i ho demostra la quantitat de cartes que n'han restat (en publicàvem una el 2008, i ara en publiquem quatre més).

Aquest procedir, de primer publicar petits articles que després es convertien en capítols del llibre, l'havia usat ja habitualment en publicacions anteriors, i era un dels procediments apresos de mossèn Cinto, el qual, especialment als llibres en prosa, procedia a seguir aquest ordre de publicació (de primer en articles i després en recull-llibre). També la recerca en la memòria oral era un procediment sovint usat per mossèn Cinto, per exemple, per conèixer noms i qualitats de les flors, llegendes i històries diverses.

La sèrie d'articles que Valeri Serra publica a *La Vanguardia* comença al setembre de 1923 i acaba al febrer de 1924. Són cinc articles, dos amb el títol genèric "Niñez y adolescencia de Verdaguer" ("Los primeros años del poeta" i "Estudiante travieso"), dos més amb el títol genèric "Infancia y adolescencia de Verdaguer"

³ Congregació dels Lluïsos també existent a Vic; mossèn Collell hi fa referència ja el 1862, a Vic: "la jovenalla de la Congregació dels Lluïsos" (COLLELL 1920:34).

⁴ L'expressió llatina vol recordar la relació ideal que establia Horaci amb el també poeta llatí Virgili, amic íntim, de qui digué en els seus versos que era "Animae dimidium meae" (la meitat de la meva ànima).

("Poeta y labrador" i "Los primeros triunfos") i l'últim amb el títol genèric "Adolescencia de Verdaguer" ("«<<Mosen Cinto>> sacerdote rural").

La data de la segona carta del canonge Collell, setze de novembre de 1923, deixa fora del còmput l'últim article, però sí que ha pogut llegir els quatre anteriors, amb la immediatesa de publicació i difusió que dona el diari, i és clarament el quart que, sembla, és la gota que vessa el vas de la seva paciència i li motiva la carta. És una carta de queixa particular seva, però que, en certa manera, li presenta com a queixa general.

El canonge Collell havia publicat ja dos llibres de memòries de la seva joventut dins la col·lecció Biblioteca d'Autors Vigatans, *Memories d'un noy de Vich* (Vic, 1908), que feia memòria dels anys 1850 a 1860, i *Del meu fadrinatge* (Vic, 1920), que donava memòria de la dècada de 1860 a 1870.

Especialment en aquest segon surten les relacions amb mossèn Cinto, qui, tot i fer un curs inferior, hi tingué una gran amistat i un lligam especial en l'interès d'ambdós per la poesia i la història catalana.

Valeri Serra usa algun fragment d'aquest segon llibre, de forma literal, però amb l'aplicació de la normativa fabriana. I és aquest fet que motiva en primer terme la queixa del canonge Collell. Ja no s'hi adreça com a "distingit senyor y company", com a la primera, sinó tan sols com a "Molt senyor meu", i va de dret a la queixa: "prench la ploma per dirli que he vist ab disgust l'atreuiment de vosté de posarme en normes los meus escrits. Aqueixa falta de probitat literaria que s'está cometent, fins ab los nostres venerables cronistes y ab els escriptors mes moderns, dona una trista idea de la mentalitat catalana, tarada avuy d'una desaprensió y d'una ignorancia del idioma que indigna y fastigueja."

Recordem que mossèn Collell s'apunta a la línia de l'Acadèmia de la Llengua Catalana, revifada el 1915 en reacció a les normes de l'IEC dictades per Pompeu Fabra.

I del retret filològic passa al retret de continguts: "Además en los primeros artículos que V. dedica a hablar del jove Verdaguer hi ha tals inexactituds que resulta un Verdaguer tan fals que ací dalt tothom se n'ha escrit. Tèrboles fonts son les en que vosté ha anat a beure."

I aquí sembla derivar-se'n una crítica especialment

envers Josep Puntí, que seria qui li havia explicat més gestes del nen/noi Verdaguer.⁵

Acaba amb una amenaça ("M'obligará a fer series rectificacions"), en base al propi criteri de ser ell l'autoritat en aquells temes ("puix ja sap vosté que desde les aules del Seminari qui te'l secret de tota la vida de Mossen Cinto, es aquest vell canonge").⁶

La carta és més curta que l'anterior, però no té palla, tot és gra. I Valeri Serra, en rebre-la, degué dubtar de fins a quin punt havia trobat mals informants, així que n'envià una còpia al canonge Serra i Esturi, del Seminari de Vic, amb qui tenia bona amistat i que, ja hem vist, li feia d'informant continuat sobre coses de Verdaguer.

El canonge Serra, a la carta datada el vint-i-nou de novembre, li contesta que "Realment es ell (el canonge Collell) qui te el secret de la vida de Mossen Cinto y molta cosa n'ha revelat d'aquell secret. Tant de bò que ara acabès de contar lo que sàpiga, no precisament per rectificar a vosté, sinó per aclarar dubtes que hagin pogut derivarse de les tèrboles fonts de que parla."

Li diu que ell no ha sentit parlar a ningú en mal sentit dels articles de Valeri Serra; tampoc no els ha llegits, però, i per això no n'hi pot donar la seva opinió. Sí que comprèn, en canvi, l'enuig del canonge Collell pel fet que li modifiquin el text amb normes que no segueix.

Després, a la *Biografia*, Serra i Boldú usará a bastament de dades fornides per mossèn Collell a *Del meu fadrinatge* i en altres escrits publicats sobre el poeta per explicar els primers anys del Verdaguer estudiant. I seguirà aplicant la normativa (ell o l'editorial).

El segon emissor en aquestes cartes és Pietro Benedetti (Falvaterra, 1867-Siena, 1930); era missioner de l'orde de Nostra Senyora del Sagrat Cor (m. S. C.) i passà uns anys de professor al col·legi de Sant Miquel, de Barcelona, a finals del segle XIX. Traslladat després a Roma, durant els anys de la Guerra Gran (1ª Guerra Mundial), publicà al butlletí parroquial de l'església del Sagrat Cor de Roma poemes del llibre *Flors del Calvari* traduïts per ell a l'italià; el 1921, publicà la traducció completa del llibre a Roma.

A la carta, Benedetti regracia a Valeri Serra la recepció d'un llibre que, tot i no concretar-lo, és molt probable que fos, com en el cas de mossèn Collell, el volum *Mossen Jacinto Verdaguer* (Bellpuig, 1915). També és

⁵ Josep Puntí devia ser un informant oral de Serra –quan feu el viatge a terres osonenques– i havia estat un dels dotze nois, amb Verdaguer, que feien el camí de Folgueroles a Vic, per anar al Seminari a estudiar gramàtica (tenien onze anys, diu). Ref. dins l'article "Estudiante travieso" (vegeu supra). No n'hem vist cap carta.

⁶ Vol dir des que es van fer amics a l'època d'estudiants al seminari de Vic fins a la mort del poeta.

probable que s'haguessin conegut ja a la seva etapa a Barcelona, coincidint amb l'etapa d'estudiant de Serra i Boldú i a través de l'admiració també compartida envers el poeta.

El tercer emissor és l'advocat i notari de Bellpuig, Anselm Salamero, que l'informa de tràmits d'escriptures i referències a l'estat de préstecs i d'hipoteques sobre finques, mostra dels equilibris econòmics en què s'havien d'embarcar per poder mantenir el nivell de vida que portaven. Li comunica també que la seva muller, Petra Forné, li ha fet present d'un exemplar del llibre *Mossen Jacinto Verdguer*, i ell en valora molt positivament el contingut, tot i ser profà en la matèria. La carta, datada a l'agost de 1921, mostra ja l'inici de l'habitud de la família Serra i Forné, de passar la temporada d'estiu a Bellpuig, tot i que ell encara devia restar treballant a Barcelona.

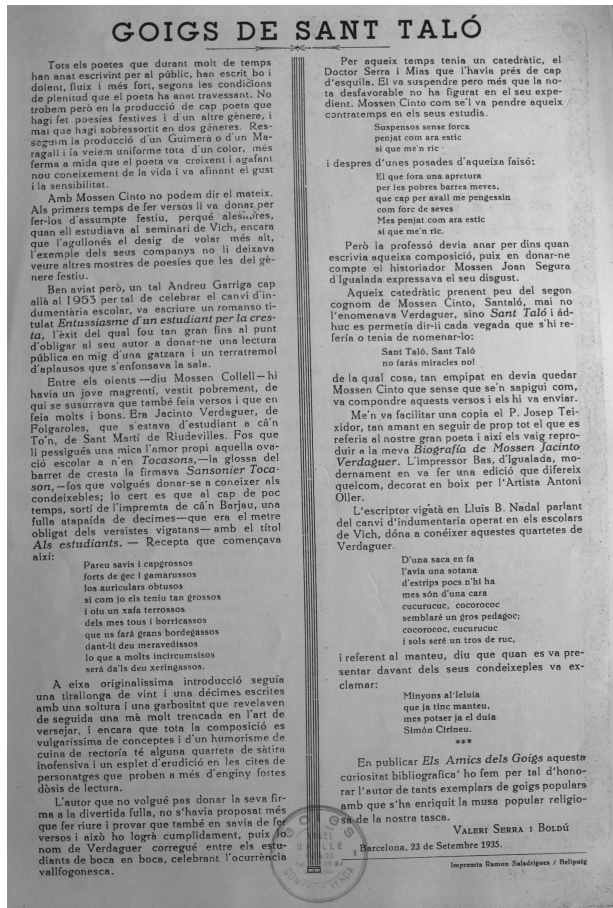
El quart emissor és Joaquim Hostench, de Banyoles, amb dues cartes, una al setembre de 1921 i l'altra a l'abril de 1922. A la primera li explica l'estada d'una quinzena de dies que va fer mossèn Cinto a Banyoles entre juliol-agost de 1884. Diu que, amb altres companys (Pere Alsius, mossèn Simon, els germans Perpinyà, P. Sellarés i algun altre), treien mossèn Cinto a barquejar per l'estany i també a fer algunes excursions. D'allí, Verdguer es

traslladà al santuari del Mont, on datà el poema "A mos amichs de Banyolas". N'hi adjunta una còpia, que li ha passat l'amic Josep Alsius.

A la segona carta, li diu que té material recollit i que encara en recollirà més; que li comuniqui si té molta pressa a rebre'l. Indica, doncs, una continuïtat de comunicació que de moment ens és estroncada aquí, però demostra que hi hagué més cartes i més enviament de materials sobre Verdguer recollits a Banyoles.

Després, a la *Biografia*, veurem com Valeri Serra reproduïx quasi íntegrament la primera carta de Joaquim Hostench per explicar aquella estada de Verdguer a Banyoles. Ressegueix la sort del poema dedicat als amics banyolencs i va ressaltant els diversos materials que Verdguer recollí. També reproduïx el "romancet" que Verdguer va escriure dedicat a la Mare de Déu del Mont i segueix el rastre de la publicació de la memòria d'aquelles excursions que donà el poeta, inclosa finalment a *Excursions i viatges* (vegeu SERRA 1924:123-125).

El cinquè emissor és Tomàs Iduarte, administrador de la Secció Editorial Pedagògica de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana; li envia un "saluda", datat el quinze de juliol de 1922, en què li recorda que té

pendent d'enviar encara l'original de la *Biografia* que la comissió editorial de l'entitat li havia encomanat. Li demana que l'envii el més prompte possible.

El sisè emissor és el pare escolapi Josep Teixidor, que l'informa sobre els goigs de sant Taló; li diu que li envia les estrofes que en recorda, però el tramet al llibreter i gogista Joan Batlle si vol comprovar-ne la completud. Serra en parlarà a la *Biografia* i transcriurà les estrofes (vegeu SERRA 1924: 40-41). Anys després, essent president de l'associació Els Amics dels Goigs, els editarà com a full de goigs a la impremta Saladrigues de Bellpuig, amb una nota històrica al verso, signada a Barcelona, el vint-i-tres de setembre de 1935.

El setè emissor és el canonge vigatà Marian Serra i Esturi. És l'autor d'almenys cinc cartes, enviades entre el desembre de 1922 i l'abril de 1926 (aquesta última publicada a l'anterior recull).

A la primera carta (dotze de desembre) li envia informacions tretes de la secretaria diocesana de Vic referents al primer destí de Verdaguer com a sacerdot, enviat com a vicari a Vinyoles d'Orís, i com li donaren permís per marxar "per motius de salut, (aixís consta en la Secretaria) y no deuria tardar gayre temps a embarcarse" –diu– (vegeu SERRA 1924:61).

Quasi un any després, el trenta-u d'octubre de 1923, li envia fulls solts de la "gallofa" amb esmenes que hi ha pogut fer. Sembla que es tracta de les informacions sobre rectors i vicaris de les diverses parròquies de la diòcesi, demanades per Valeri Serra amb la intenció d'enviar-los un qüestionari que podria ser ben bé el qüestionari que féu sobre el Roser per al *Llibre d'or del Rosari de Catalunya* (Barcelona, 1925).

A mitjan mes de novembre li envia una llarga carta, amb explicacions sobre la festa de Sant Miquel dels Sants i tres llibres. Una edició de *Dos Màrtirs de ma Patria*, de Verdaguer (probablement, l'edició de la Gazeta Montanyesa, a la Biblioteca d'autors vigatans, volum I, amb pròleg de Jaume Collell). I el segon llibre de memòries de mossèn Collell, *Del meu fadrinatge* (ja citat, dins la mateixa biblioteca, Vic, 1920). I un discurs del doctor Josep Salarich, que li regala l'autor.⁷ Li explica llavors l'anècdota de la relació del pare d'aquest, el doctor Joaquim Salarich, cosí del pare de Jacint Verdaguer, anomenat el Pep de Torrents, que l'anava

a veure i es queixava que el seu fill es dedicava massa a la poesia i trauria algun suspens als estudis; el doctor demanà veure alguns d'aquests versos i, en veure'ls, l'ànimà a continuar. Vingué així la carabassa temuda, però també els èxits literaris.

L'anècdota sortirà a la *Biografia*, i també el llistat de notes obtingudes en els estudis, que Serra i Esturi li copia de la Secretaria del Seminari, tot explicant com s'acabà resolent.

I finalment, el vint-i-nou de novembre, una altra llarga carta en resposta a la consulta que li fa sobre la carta rebuda de mossèn Collell que ja hem comentat abans, i on també exposa uns fets explicats pel canonge Corbella, en què Verdaguer, a l'època en què esta va suspès d'ordes, anà a trobar el bisbe Morgades a Madrid i s'hi entrevistà. Després, diu, Corbella acompanyà el bisbe a un sopar amb el marquès de Comillas, on sembla que parlaren del vitalici o pensió de mossèn Cinto, però ell no s'assabentà de res, perquè això ho tractaren en privat.

Encara, la cinquena i última –ja publicada– era a l'abril de 1926, en què li responia sobre la relació de la família Bach amb mossèn Cinto. Explica que "un dels senyors Bach era casat ab una neboda del Sr. Bisbe Morgades" i afegeix que qui li explicarà millor tota la relació és el pare Casanovas, o podrà posar-lo en relació directa amb algun dels senyors Bach per aclarir aquesta relació. També li diu que parlarà del seu llibre (suposem que es refereix a la *Biografia*).⁸

El vuitè emissor és fra Francesc Saura, frare franciscà que li escriu des de l'editorial Seràfica, de Vic. La primera carta, del cinc de setembre de 1923, és per disculpar-se que el pare guardià no podrà acompanyar-lo en la visita que diu que farà a Vic, per coincidir amb la festa que celebren per la coronació de la Verge de la Gleva, però que han trobat un jove del Museu Episcopal que podrà acompanyar-lo en l'itinerari que vol fer.

La segona carta, de disset de setembre, és per comunicar-li que ha fet la petició de Serra a mossèn Gudiol sobre uns articles i que o bé els hi enviarà tot seguit que els hi passin o n'hi farà un esbós. Apunta, doncs, a una continuïtat de comunicació que no s'ha conservat.

⁷ A l'aplec anterior de cartes vam transcriure'n una (SALARICH, 11.06.1924) en què el doctor Josep Salarich li enviava encara algun material, alhora que desitjava poder llegir aviat la seva "Biografia de Mn. Cinto".

⁸ Per les referències que fa, veiem que li fa de pont en la relació tant amb el canonge Corbella com amb mossèn Gudiol, del Museu Episcopal de Vic.

El novè emissor és fra Francesc Ricart, frare franciscà que havia estat professor d'Humanitats i Ciències naturals al Seraficat entre els anys 1919 i 1922.⁹ Li escriví des del convent de Sant Antoni, a Barcelona mateix, el vint-i-dos de setembre de 1923. Explica una trobada de dos frares franciscans, fra Francesc Pérez i fra Marià Cagigos (Ilecs) que havien sortit a demanar almoïna i arribaren al santuari de la Gleva a hostatjar-se. Era a l'estiu i estava ple; hi havia mossèn Cinto i en assabenant-se del que passava, els cridà i els portà al seu quarto, on "Tragué Mossén Cinto els llençols de damunt del llit, i agafant amb ses pròpies mans i carregant-se'l al coll un dels matalaços que tenia a son llit, digué als Frares: <<Pels Fills de Sant Francesch, tot. Descansin, germanets.>>" Estranyament, no l'hem trobat usada a la *Biografia*.

El desè emissor és el prevere Esteve Dachs, vicari de Vinyoles d'Orís el 1923. A la primera, datada el vint-i-dos de setembre de 1923, li agraeix la recepció del llibre *Mossen Jacinto Verdaguer* i lamenta no haver-se pogut acomiadar d'ell el dia de la Gleva (confirmem així que Serra féu aquell viatge a Vic, la Gleva, Vinyoles i també a Folgueroles).¹⁰

A la segona carta, molt més llarga, enviada el dos d'octubre de 1923, li explica els resultats de la seva recerca entre els més vells de la parròquia sobre el pas de mossèn Cinto quan n'era vicari. Desitja que la biografia que en faci sigui ben barata i es pugui difondre força per Vinyoles i entorn, on abans s'ha difós el llibre *Vida íntima de Mn. Jacinto Verdaguer* (Barcelona, 1911), que no en dona una imatge gaire amable.¹¹ Les anècdotes que n'explica, les reproduïx totes Valeri Serra a la *Biografia*, tot precisant que les hi ha explicades mossèn Dachs. També ha pogut visitar Vinyoles i entrar en contacte amb Pere Casas, qui havia estat escolà de mossèn Cinto en aquells anys, com ja li indicava mossèn Dachs a la seva carta, i que recorda que els feia resar el rosari a la sagristia.

A la tercera, del vint-i-u de novembre de 1923, li comunica que ha pogut parlar amb l'antic escolà de

mossèn Cinto, en Pere Casas, i que l'únic que li digué era que es distingia per la seva senzillesa i per preferir anar a parlar amb pagesos i pastors abans que amb propietaris. Consultats els llibres parroquials, troba que mossèn Cinto figura com a vicari des del quatre d'octubre de 1871, firma les partides entre el tres de març i el vint d'octubre de 1873; no n'ha pogut saber res més.

L'onzè emissor, amb dues cartes, és el prevere mossèn Hilari Domingo, del santuari de la Gleva. A la primera carta, datada el dos de novembre de 1923, li regracia la tramesa del llibre *Mossen Jacinto Verdaguer* i diu que li envia quatre notes que ha pogut recollir. La segona carta, datada el tretze de novembre, és per precisar-li que l'autor de les notes que li ha enviat amb la carta anterior és el capellà-custodi de la Gleva mossèn Pere Roca i Redorta. A la *Biografia*, Valeri Serra dona íntegrament el text d'aquestes notes de mossèn Pere Roca, tot precisant que s'ha trobat així amb la feina feta (SERRA 1924: 155-167). Alhora, però, matisa la imatge que en donava mossèn Roca, tot precisant les inquietuds que assaltaren mossèn Cinto durant l'estada a la Gleva i en la relació amb el bisbe.¹²

El dotzè emissor és Josep Salarich, amb carta del nou de gener de 1924 que ve completada per la de l'onze de juny del mateix any que publicarem a l'anterior aplec. En aquesta carta li especifica que, del temps que cantà la primera missa fins que fou nomenat vicari de Vinyoles, va viure mossèn Cinto a Folgueroles, a casa dels pares.

El tretzè emissor signa X. X. i li escriví en castellà, des de Vic. Va datat el deu de juliol de 1928 i pren peu d'un article que acaba de llegir signat per Valeri Serra on diu que desvelarà la veritat sobre el cas de mossèn Cinto. Trobem que, just aquell dia, aparegué publicat a *La Vanguardia* l'article de Valeri Serra, "La verdad sobre Verdaguer. Cómo desaparecieron unos documentos", i és, per tant, l'article que genera la carta en llegir-lo aquest vigatà anònim. Fa una diatriba contra l'autoritat abusiva i li diu que espera que acabi d'esclarir la veritat

⁹ Vegeu Pere SANAHUJA 1959: 692). Participà a la Peregrinació a Montserrat el 1934 (SANAHUJA 1959: 708). El 1936, a l'inici de la guerra, el trobem com a vicari al convent de Sant Francesc de Berga (pàg. 720); i consta que se salva durant la guerra i és després a Girona (SANAHUJA 1959: 728).

¹⁰ Ho trobem confirmat igualment per ell mateix al pròleg a la *Biografia* (SERRA 1924: 8-9).

¹¹ És el llibre que en va escriure el seu cosí, mossèn Joan Güell, qui carrega les culpes del drama a mossèn Cinto per la seva desobediència. Mossèn Güell entrà a ocupar el lloc de capellà i almoïner que ocupava mossèn Cinto dins la família dels marquesos de Comillas.

¹² Amb paraules del propi poeta, precisa que acabà veient-ho com una presó, on volien retenir-lo per mantenir-lo allunyat de Barcelona (*Biografia*, pàg. 151).

del cas Verdaguer i ho faci públic en un proper article.¹³ A l'article, a banda de les esmenes que li fa, Serra i Boldú demana a Josep Pijoan que compleixi la voluntat que expressà de retornar els documents (tots, sense fer-ne desaparèixer cap), i que els lliuri a l'Institut d'Estudis Catalans.

El catorzè no és una carta pròpiament, sinó la dedicatòria que el rellotger i escriptor Ramon Masifern i Marcó (la Bisbal d'Empordà, 1862-Barcelona, 1936) li posa al llibre *La vida al camp*, dedicatòria que signa a Barcelona, el desembre de 1932. L'elogi que li fa és ben explícit, en dir que és "un dels tres únics bons amichs de Mossén Cinto". L'hem volgut recollir aquí perquè, ultra l'elevat elogi, sabem que fou qui escriví en castellà i edità l'opuscle *En defensa de mossèn Jacint Verdaguer*, al temps de la tragèdia,¹⁴ temps durant el qual les autoritats eclesiàstiques fomentaren un silenci oprebiós i malintencionat envers el poeta, acusat de desobediència declarada.

Potser és aventurat dir qui podria ser la trilogia, però, tot i la distància ideològica amb Cosme Vidal, republicà federal, hem de recordar que fou aquest, també, qui, amb el pseudònim literari de Josep Aladern, havia publicat, el 1896, *Verdaguer reivindicat*. Vidal, Masifern i Serra i Boldú haurien pogut ser els tres defensors incondicionals de Jacint Verdaguer.

I el quinzè i últim és el pare agustí Manuel Monjas. Manuel Monjas, o. s. a., publicà, l'any 1933, el llibre *Documentos inéditos acerca de Mossen Jacinto Verdaguer* a l'editorial Juventud de Barcelona. Valeri Serra li dedicà un article a *La Vanguardia* ("Haciendo luz. Un nuevo libro sobre Mosén Verdaguer", 07.10.1933, pàg. 3). Ara, al 1935, n'ha tret una segona edició a càrrec d'A. Sabater, Editor, a Palma de Mallorca; ja precisa que és una "Segunda Edición Aumentada con nuevos y valiosos documentos y autógrafos" i converteix el llibre anterior, d'unes 350 pàgines, en un llibre de més de 430 pàgines, i Valeri Serra en farà novament la ressenya a *La Vanguardia* ("Lecturas. Bibliografía verdagueriana", 08.01.1936. pàg. 5 i 19). La carta del pare Monjas, datada el trenta de novembre de 1935, acompanya l'enviament de la segona edició del llibre i generarà, doncs, la nova ressenya de Serra. A la carta,

Monjas excusa la inexpertesa del jove editor i ressaltava les novetats de la segona edició (dona a conèixer els quaderns d'exorcismes i revelacions i la carta del Vicari General).

A MANERA DE CONCLUSIONS

Donem tot seguit unes quantes apuntacions de resum del que hem anat trobant, a manera de capitulacions o conclusions.

1. El gruix de les cartes rebudes per Valeri Serra que ara publiquem va en la línia de captar informacions per a la biografia de Verdaguer que prepara per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

2. Valeri Serra acostuma a enviar/usar les seves memòries biogràfiques sobre Verdaguer (el llibre *Mossen Jacinto Verdaguer*, Bellpuig, 1915) per contactar/afavorir la relació amb el receptor i així demanar-li dades per al nou llibre biogràfic.

3. Publica articles amb dades que ha anat rebent/localitzant amb una doble intenció: avançar en la redacció de la biografia i possibilitar veus contrastants o addicionals que li permetin enriquir les dades a utilitzar finalment en el llibre.

4. De vegades usa directament textos inèdits rebuts (com el de mossèn Roca sobre l'estada de Verdaguer a la Gleva)/ text literal de les cartes (com el de Balasch, de Banyoles), per explicar determinats fets, dels quals ha rebut aquestes informacions, això sí, tot precisant-ne els autors/informants.

5. Matisa i contrasta informacions/opinions, com és el cas del text de mossèn Roca, que idealitza l'estada de Verdaguer a la Gleva i Serra el contrasta amb determinades expressions de mossèn Cinto, que en un moment determinat s'hi sentí presoner.

6. A la *Biografia*, usa dues formes diferents d'explicitar les fonts. L'agraïment a l'inici per a aquells de qui ha usat aportacions sense explicitar-ho, perquè ells mateixos ho havien demanat (és el cas del canonge Serra i Esturi); la indicació de l'informant just abans d'explicitar aquella informació o dada (és el cas del canonge Collell o de Balasch).

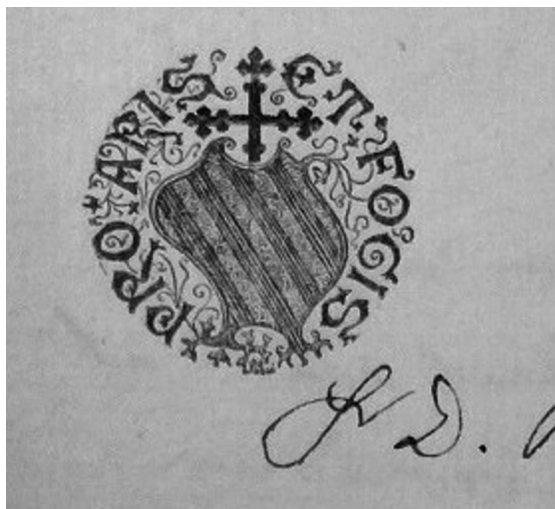
¹³ Tot i que a l'article, Valeri Serra matisa les notícies que dona Josep Pijoan en un article anterior, i fins li retreu en algun moment que beu en tènboles fonts (li havia dolgut la crítica que li feu el canonge Collell, que usi ara la mateixa expressió per acarar-se a Pijoan), l'emissor anònim sembla adreçar-se-li des de l'esquerra i carregar implícitament contra el bisbe i el marquès.

¹⁴ Fou publicat anònimament.

7. Fa el típic viatge etnogràfic (podríem dir) a llocs concrets per on passà/va viure Verdaguer, per inquirir dades de viva veu i contactar també amb posteriors informants. Així s'explica el seu viatge a Vic, la Gleva i Folgueroles, a l'agost de 1923.

8. Les dues cartes del canonge Collell mostren una certa distància entre ambdós personatges, tot i la coincidència total d'ideals (recordem que el *Pro ares et*

focis imprès al paper de cartes del canonge equival a *Pro Deo et patria*, que és la forma llatina del *Per Déu i per ma pàtria* que trobem a l'ex-libris de Valeri Serra). Valeri Serra utilitza a bastament les memòries i els escrits del canonge Collell i continua aplicant (ell o l'editorial) la norma als textos.

9. Les cinc cartes del canonge Serra el mostren com el vigatà més proper, que alhora li serveix de pont envers el canonge Corbella i el curador del museu, mossèn Gudiol, així com de consultor de dades i informes a la secretaria del bisbat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

COLLELL, Jaume (1920). *Del meu fadrinatge*. Vic: Gazeta de Vich.

MESTRE i ROIGÉ, Esteve (2019). Valeri Serra i Boldú i la Societat Canal Urgel. *Miscel·lània d'Estudis. Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, 32 (pp. 3-16). Bellpuig: Associació d'Amics de la Plana d'Urgell.

MIRÓ, Ramon (2008). Epistolari verdaguerià de Valeri Serra i Boldú. *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, LVII. *Miscel·lània Joaquim Molas*, 2 (pp. 115-136). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

SANAHUJA, Pere, ofm (1959), *Historia de la seràfica província de Catalunya*. Barcelona: Editorial Seràfica.

SERRA i BOLDÚ, Valeri (1915). *Mossen Jacinto Verdaguer. Recorts dels set anys darrers de sa vida, seguits de una impresió sobre la causa dels seus infortunis*. Bellpuig: Impremta R. Saladrigues.

SERRA i BOLDÚ, Valeri (1924). *Biografia de mossèn Jacinto Verdaguer*. Barcelona: Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

ANNEX DE CARTES

1. COLLELL, 27.04.1916

(Imprès al marge superior esquerre:) Escut de les barres de Catalunya cimat per una creu i envoltat del lema: "Pro aris et focis"

Sr. D. Valeri Serra y Boldú.

Bellpuig

Vich, 27 de Abril de 1916

Mon distingit senyor y company:

No interprete pas mal la meva tardança, y'l no haverli abans donat les gracies per los tres exemplars de son llibre <<Mossen Jacinto Verdaguer>>. Dos d'ells los he entregats, un a la Biblioteca episcopal y l'altre a la <<Secció Literaria>> de la Congregació dels Lluisos. Lo tercer me'l so quedat per mi y he trigat molt a llegirlo, porque parlar de Mossen Cinto, es per mi d'un efecte trist, com si m'obrissen una ferida // mal curada. Si d'alguna cosa'm tinch de penedir es de haverlo estimat massa al qui jo considerava com *dimidium animae meae*, y per qui havia fet sacrificis que ni per mos germans hauria gosat fer. Jo encara que visqués cent anys, no'm trauré may de damunt la recança de que Mossen Jacinto se'n anàs de aquest mon, sense haver esborrat d'una manera franca y categòrica les acusacions que deixa escrites en sa *Defensa*, en aquella serie de articles que li foren ben pagats per les *dues logies masò//niques de Barcelona*.

Ja pot pensar voste que si algú hi ha que puga escriure la psicologia y fins la patologia de Mossen Verdaguer, es Mossen Collell; per això, regoneixent la bona voluntat ab que vosté ha dictat eixes Memories, he de dirli que no sab pas la causa fonda y originaria de la seva cayguda, d'eixa cayguda en mal hora segellada pel segon testament del pobre moribund de Vallvidrera. Deu l'hage acullit en son sí misericordiós.

Del llibre se'n parlá en un solt de la *Gazeta de Vich*; pero no li aconsello // que n'envie exemplars que no's colocaban. Ha de pensar vosté que en eixes darreres eleccions, los partidaris del candidat lliberal, Bosch, pera fer propaganda en contra del Narcís Verdaguer, publicaren una fulla ab totes les injurioses imputacions que escrigué lo seu cosí, en aquelles cartes de *La Publicidad*.

Del *Calendari folklòrich d'Urgell* penso parlarne com se mereix. Vell com so, me fan treballar massa, y no puch atendre a tot com jo voldria.

Li desitjo molta salut pera seguir treballant com ho fa per la bona causa, y sab que'm te a ses òrdens.

Affm. A. y S. S.

Jaume Collell pbre. (rubricat)

2. BENEDETTI, 01.02.1919

[Tarja amb escrit]

(part impresa:) P. Pietro Benedetti, m. S. C.

Direttore del Bollettino Ufficiale della S. Sede

Lungatevere Prati, 12 – Rima

(part escrita:)

Roma 1 de febrero 1919

agradecido en el alma queda al Señor D. Valeri Serra y Boldú por la obra que ha tenido la amabilidad de ofrecerle. Todo lo que tiene // relación con el inmortal y, para los que tuvieron la dicha de conocerle, *inolvidable Mossen Cinto* encontrarei siempre el mayor interés en el corazon y en el espíritu de este pobre sincero y ardiente amigo de Cataluña y de España. Gracias, pues, y gracias también con expresiones de cariñosa gratitud del Rdo dr Teixidor cuando tenga ocasión de verle.

Disponga V. de su s.s. q. s. ...

P. Benedetti (rubricat)

3. SALAMERO, 09.08.1921

(Carta mecanoscrita. Imprès al marge superior esquerre:) Anselmo Salamero Radigales /ABOGADO Y NOTARIO / BELLPUIG (Prov. de Lérida)

9 de agosto de 1921

Sr Dn. Valerio Serra Boldú,

Barcelona

Mi muy querido y distinguido amigo: tengo la satisfacción de comunicarle –despues de acusar recibo de sus dos últimas y escrituras de préstamo hipotecario y poder—que anoche quedaron firmadas las siguientes escrituras:

1ª carta de pago a favor del señor Lladó a quien no debe ya un céntimo.

2ª retroadquisición por parte de su señora de la finca rústica de Serramitjana y casa otorgada por el médico y consorte --2500 pts-- y pago de 750 pts intereses o arrendamiento de lo restante hasta 24 de

Agosto de 1922: adelantado y requeteadelantado todo y en páz y quietos.

3ª préstamo de diez mil pesetas al cinco por ciento anual (fíjese Vd. bien, al 5 %) dejadas por Fontanet el cubano a quien V creo debe conocer y pago de 500 pts de una anualidad de réditos de manera que están Vds tranquilos hasta el mes de Agosto del año que viene y en circunstancias de intentar la venta de la finca Sala y Prat o camino de Golmés sin apuros ni prisas ni atropellos de ningún género.

Las fincas hipotecadas han sido la casa y la Sala y Prat.

Resumen: nos hemos librado del cargante del señor Mirada que aquello era el cuento de la buena pipa y sobretodo le hemos dado codazo al usurero Ollé Félix —el penchat— que nos vendía el favor de dejar dinero al 7 por ciento y además me exigía unas condiciones apretantes que ni me atre//ví a indicar a su señora por lo cual yo me las arreglé para avisar a Petra conferenciase con Fontanet y viese de llegar a un acuerdo ya que antes le dije yo a Fontanet que las cargas del legado a Dª Cármen y usufructo de la tia no eran de temer, &, &, y gracias a Dios hemos salido con bien.

Eso sí: el tal Ollé me vino a insultar a casa diciendome con amenazas que may más vindría ni's fiaría de la meva informalitat, que'l meu despax podía tancarlo, &, & —sexquipedalia verba— y le repetí había tenido mucho gusto en deshacer un contrato contrario a la ley moral por mas que fuese civilmente procedente y respecto a las amenazas lo eché de casa.

A otra cosa: su señora ha tenido la amabilidad de regalarme un ejemplar de su obrita de sobre los últimos años de Mosen Jacinto Verdaguer y aun cuando yo soy un zote en materia de lengua catalana la entiendo perfectamente y hasta creo deleitarme en quizá comprender algo de la estética literaria contenida en aquellas delicadísimas páginas debidas a la cultura literaria y a los sentimientos finísimos de caridad cristiana con que Vd ha honrado su nombre honrando al esclarecido hombre de letras cumbre de la moderna literatura catalana poniendo de relieve tanto mas que sus por todos conocidas dotes de poeta excelso sus delicados sentimientos y hombría de bien resistiendo las infernales tentaciones de aquel desgraciado Pey-Ordeix de triste recordación en el catolicismo español: bien, amigo señor Serra, muy bien, su obra además de ser exquisitamente literaria es una obra de honradez y de reparación caritativa para el buen nombre del siempre

ilustre Verdaguer: no soy quien para juzgar a Vd y estos mis sentimientos que exteriorizo son reiteramiento del afecto que sabe le profesa su adictísimo amigo

Anselmo Salmerón (rubricat)

4. HOSTENCH, 10.09.1921

Banyolas 10 Setembre 1921

Sr. D. Valeri Serra

Barcelona

Amic Sr. Serra: Tinc en mon poder l'original de la poesia: **A mos amichs de Banyolas** de Mossen Verdaguer, que m'ha facilitat el nostre amic en Josep Alsius. Porta la data: Santuari del Mont, agost 1884, de modo que la seva estada a Banyolas que va durar uns 15 dies : devia ser en juliol o agost de aquell any, ja que de Banyolas va anar a la Mare de Deu del Mont. Al ser a Girona va pendre seient en un dels cotxes d'en Sala que hi havia allavors i al arribar // a Banyolas sense cap recomanació ni conexensa, va demanar al conductor del cotxe que li indiqués una casa de dispeses modesta i apartada del centre de la vila, qui va fer-lo acompanyar a la casa on va hostatjar-se. Al arribar a la casa va demanar que li fessin una vida frugal i's va fer traure el matalàs del llit. Li dono aquests petits detalls per si li convenen a V.

A la casa va fer-los'hi l'efecte de que tenien un capellà de pagès, mes al enterar-nos nosaltres de la seva vinguda, vàrem ser molts els de la vila i de la colonia de forasters que acudirem a visitar-lo i allavor varen donar-se compte, diuen ells, de que no tenían pas un qualsevol.

Tots els dies sortiem amb ell // a barquejar per l'estany, que l'entussiasmaba, i a fer excursions ab D. Pere Alsius, Mossen Simon, germans Perpiñà i un servidor de V., P. Sellarés i algun altre Sr. que no recordo. D'aquí va anar al Mont desde on va enviar-nos la poesia.

Es tot quant puc dir-li i lo que recordo de la seva vinguda a Banyolas.

Disposi sempre de son afectísim amic i servidor

Joaquim Hostench (rubricat)

Carrer d'en Guimerà- 11.

5. HOSTENCH, 21.04.1922

Banyoles 21 Abril de 1922

Sr. D. Valeri Serra

Barcelona

Amic Sr. Serra: Rebuda la seva. Tinc quelcom recullit i espero recullir alguna cosa mes. Si te pressa, diga-ho que li enviaré totseguit; o sino trigare set o vuit dies.

De V. molt atent i S. S.

Joaquim Hostenc (rubricat)

6. IDUARTE, 15.07.1922

(full en part imprès de Saluda –cursiva- i en part mecanografiat)

L'Administrador / de la Secció Editorial Pedagògica / de la / Associació Protectora / de l'Ensenyança Catalana / Saluda / a l distingit consoci Sr. En Valeri Serra i li recorda que te pendent d'entrega a la nostra Comissió Editorial el original que se li va encomanar sobre la Biografia d'En Mn. Cinto Verdaguer, esperant que en cas de no poguer-ho fer immediatament tindrà la bondat de señalar la data lo mes immediata possible de la seva entrega, de lo qual li'n restarà fonament agrait.

Tomàs Iduarte i Aragonés / li ofereix amb aquesta oportunitat, i en tota ocasió, / el testimoni de la seva consideració més distingida

Barcelona 15 de juliol de 1922

7. TEIXIDOR, 02.11.1922

+

J. M. J.

Sant Antoni i 2 Nobre. [19]22.

Benvolgut Valeri: Els goigs de Santaló dictats per un capellà vell, condeixible de M. Cinto i de qui els vaig copiar en un convent de Monjes d'Horta, barrejant-hi moltes anècdotes del Dr. Julià catedràtic de retòrica a Vich, el caràcter rebaixant del qual es feia insuportable a l'ànima sensibilíssima i delicada del estudiant de Ca'n Tona ... .. me'ls va cremar amb tots els treballs de la meva vida En Lerroux o Ferrer amb la crema de Sant Antoni gloriós.

D'aquí que no'ls tinc, i sols li puc enviar les poques posades que recordo de memòria.

En Joanet Batlle sí que els té, fàci-els-hi buscar i quant els tingui fàci-me'n a mà una còpia per un altre que també me'ls demana per publicar-los.

Afm. en C. s. s. q. b. s. m.

Josep Teixidor, Escolapi (rubricat)

8. SERRA, 12.12.1922

+

Amich Serra y Boldú.

Que Deu lo guard.

Grans mercès dels nos. rebuts. No hi trobo res a esmenar. Esmeni lo que autorisadament se li *hagi* probat digne de correcció; però no fassi gayre cabal dels judicis dels homes. Cada dia vaig assegurantme de allò que diu la Sda. Escripura, que son vanes y tímides (o incertes) les humanes cavil·lacions. La intenció recta y la bona fe ningú sembla podrà negarles a vostè en aquest particular.

No tinch inconvenient en que fassi constar mon nom obscur en la forma que indica. Ja veu que, al capdavall, no he fet sinó de ... recader.

El *recado* d'avuy, tret de la Secretaria diocesana y facilitat pel vicesecretari // Dr. D. Jaume Font, crech que li podrà resoldre ben be'l dubte. El mateix Dr Font es qui va proporcionar-me la noticia sobre ordenació. Crech que faria be en contar a dit Sr. entre'ls qui li han sumministrat noticies ben exactes.

De Vinyoles va anarsen per motius de salut, (aixís consta en la Secretaria) y no deuria tardar gayre temps a embarcarse.

Memories dels amichs.

De vostè se'n repeteix afm. in Xpo.

M[arian] Serra y Esturi, pbre. (rubricat)

Vich, 12 Dbre 1922

9. SAURA, 05.09.1923

(capçalera impresa amb logotip: creu amb raigs a l'entorn, braços a baix i un núvol per sota en semicercle) ADMINISTRACIÓN / DE / Revista Franciscana / Apartado nº 1. (Barna.) VICH 5-IX-23

En Valeri Serra Boldú

Barcelona

Molt apreciat:

Rebuda la seua última dirigida al P. Guardiá, m'encarrega aquest dir-li de part seua, que amb tot lo bon desitj d'obsequiar-lo i accedir a la petició de V., li sab molt greu de que no'l pugui atendre, per escaure's la seua vinguda amb dos dies crítics. El dia 8, hi haurá la Coronació de la Verge de la Gleva i haurá d'assistir-hi bona part de la Comunitat, quedant-se els

restants pel servei de la casa. I el dia 9 es la festa patronal de la Verge del Remei, titular del Convent.

Jo, de la meua part, dec ma//nifestar-li, que'm sab greu no'l pugui acompanyar jo mateix, tant per haver-ho manifestat el germà y company P. Gil, com per ser un servidor, admirador de V. fa molt temps.

No obstant hem trovat un jove que trafica en el Museu Episcopal, qui s'ha ofert a tot lo que convingui per a que V. pugui seguir l'itinerari que porta de cap. Jo crec que les festes de la Gleva no farán desistir a l'esmentat jove de l'oferta espontaniament feta.

Insisteixo en que no es falta de bona voluntat el no poguer-lo atendre, sino una impossibilitat que porten les circumstancies de les dues festes esmentades.
//

Esperant poguer-lo saludar personalment, li anticipo els meus humils i insignificants serveis i la més afectuosa salutació

Seu in Xt. s. s.

F- Francesc Saura o. f. m. (rubricat)

V/ Respecte a l'itinerari, faci'ns mercés de puntualisar els llocs que vol veure, i nosaltres ja li ordenarem, per tal d'aprofitar el poc temps de que V. disposa.

10. SAURA, 17.09.1923

Tarja postal. Recto l'adreça.

(Capçalera verso, imprès en cursiva:)*EDITORIAL SERÁFICA.- Apartado 1. VICH, 17 de setembre de 1923*

En Valeri Serra. Barcelona

Molt apreciat: De seguit de rebuda la vostra apreciada, vaig fer diligencies, que no'm resultaren; per lo tant aní a veure a Mn. Godiol qui'm digué la data dels articles de referencia i em prometé que dintre sis o vuit dies me'ls faría buscar. Per lo tant no esteu anguniós, que tant prompte me'ls proporcionin o vos els enviaré o vos ne faré un esboç.

Sempre vostre afm. s. s.

Fra Francesc Saura (rubricat)

11. RICART, 22.09.1923

(Imprès al marge dret:) Medalla amb la imatge de sant Antoni amb el nen Jesús als braços. *CONVENTO / DE / SAN ANTONIO / C. de Calaf, 16. (S. G.)*

Barcelona 22 de setembre de 1923

Sr. D. Valeri Serra Boldú.- Ciutat

Respectable Sr. i amic: No fa molt li prometí esbrinar un dels moments de la vida del Poeta qui tant tingué de cristià, de català i franciscà. Amb gust li transcriu això, què un company i germà d'hàbit, de Villarreal estant, ha pogut saber dels llavis de Fra Pèrez. Diu així: <<Sortiren a l'almoïna Fra Francesc Pèrez i Fra Marià Cagigos (ambdós llecs), i arribaren a la Gleva, al Santuari, on havien i acostumaven hostatjar-se nostres Frares. Era a l'estiu i com és un lloc de vereneig dit Santuari, no podia cabre-hi més gent, // o millor, no tenien ni quartos (arcobes) ni llits, ni matalaços. Un dels hostes era Mossèn Cinto, qui, a l'enterar-se del que passava a nostres Frares, els cridà i els va dir: <<Vingueu al meu quarto>>. Tragué Mossén Cinto els llençols de damunt del llit, i agafant amb ses pròpies mans i carregant-se'l al coll un dels matalaços que tenia a son llit, digué als Frares: <<Pels Fills de Sant Francesch, tot. Descansin, germanets >>.

Així m'ho contà un company meu i res més diu que n'ha pogut treure de net. Amb tot, jo crec que Vosté, com aimant de les coses o relíquies de la Catalunya d'ahir, i més encara si elles fan referència al Poeta, el Rei dels nostres Poetes, recullirà amb amor aquest petit moment de la vida de Mossén Cinto.

Sap que si puc servir-lo en lo que sia, ho faré de bona gana, amb tal que m'ho faci saber.

Saludi de part del P. Miquel i de part meua els coneguts.

Fra Francesc Ricart o. f. m. (rubricat)

12. DACHS, 22.09.1923

Sr En Valeri Serra

Barcelona

Benvolgut i distingit Sr: Amb molta satisfacció acabo de rebre sa ofrena titulada= Mossen Jacinto Verdaguer=, li agrahixo de tot cor, i aquet agrahiment est tan mes intens quan mes al veure la dedicatoria de la quina no n'era mereixedor.

Amb sentiment vaig sortir aquell dia de la Gleva, no podent altre volta despedir-me de V. i la causa va esser, com sab V. vaig deixar la Parroquia sens cap Capellá, i era precis tornar-hi ser aviat, com de fet que a les 6 ja era a Vinyolas anant-hi a peu.

No cal dir que pot disposar en tot y per tot de un

afm. s. s. i capellà que de veras l'aprecia in Corde Jesu.

Esteve Dachs, pbre. (rubricat)

Vinyoles d'Orís 22-9-23

13. DACHS, 02.10.1923

Sr. En Valeri Serra

Barcelona

Benvolgut i distingit Sr: Rebé a un temps sa molt atenta carta i enterat d'ella paso a comunicarli, que he fet tots los possibles per tenir noves de Mn. Cinto, consultant los mes vells de la parroquia qui l'havian vist i tractat, i en general tots me diuen lo mateix que era un capellà que'ls feia cantar cançons i que ell ne feia moltes, per lo demes no'ls cridava l'atenció, no mes despres que va esser a fora de Vinyoles, d'un modo especial cuan era [a] la Gleva, a les hores se donaren compte de que habían tingut un vicari mol celebre.

Se veu que en aquesta parroquia, algú va tenir un gran interés en escampar l'obra titulada <<Vida intima de Mn. Cinto>>; me sembla aniria molt bé ne pogués fer una verdadera historia de Mn. Cinto que fos d'un preu ben economic, i distribuir-la en tot Catalunya i d'un modo particular en aquesta comarca de Vinyolas i la Gleva, enaltint tant com fos posible al immortal Poeta // arrencant d'aquesta manera el mal gust y desprestigi que's fa en aquella obra, de Mn. Cinto i infiltrar en el cor del poble la pietat i noblesa de Mn. Cinto.

L'exescolà de Mn. Cinto fa uns cuans dies que es a fora i no l'he pogut veure, cuan tingui ocasió ja miraré si puc saber quelcom de Mn. Cinto; es diu Pere Casas – Can Serras – Vinyolas.

Aquí va algun dato de Mn. Cinto: *El Llorer*.

El seu paseig predilecte de tots els dias, era a les vores d'un torrent anomenat Talemanca, quina torrentera está plena d'una vegetació exhuberant d'arbres, arbustos etc. ahint hi ha una masia anomenada can Cama, hont hi havia una familia mol piadosa; despres d'haber-se pasejat i contemplat aquell paisatge visitava tot sovint aquella familia, hont hi havia una tia mol vella anomenada Margarida Subirat, mol aficionada a las flors; Mn. Cinto se pasejava en aquella horta hont hi havia el jardí de la tia, i amb gran satisfacció i alegria deye ¡que n'hi dicto de cançons en aquestas torrenteras ! mes veus aquí que un dia s'adonà d'un petit llorer en aquell jardinet i tot seguit demana a la tia vella si li entregaria un brot d'aquell llorer, perque a la Rectoria no n'hi // havia cap, la tia respongué: V. mateix. Mn.

Cinto arrenca un brot de dit llorer i'l plantá a l'hort de la Rectoria, hont avuy dia s'es tornat tot un arbre gegantí (en cambi el llorer de can Cama es mol raquitic i encar avuy existeix).

Aquí hi ha un Ferrer i havia un mosso que sabia moltas cansons i Mn. Cinto tot sovint el feia cantar, i li va agradar tan la tonada de la Torra xica i la Torra gran, que digué ara tot seguit vaig a compondre una cançó de Nadal amb aquesta tonada, i va compondre L'Establia.

En temps de la guerra, sens dupte, habian de ser els Xipayos, entraren a Vinyolas, i deyan a totom que anaven a assenar els capellans de Vinyolas, i entraren desaforadament a la Rectoria, mentres Mn. Cinto s'afeitava, ell els rebé amb mitja galta afeitada i l'altra sens afeitar, i els xipayos al veure Mn. Cinto, no sols no li varen fer res, sino que amb molta satisfacció conversaren amb Mn. Cinto y es tingueren per ditxosos pasar un rato amb ell, marxant despres d'haber fet el glop (copa) ben sactisfets.

(Un altre dato de la seva bondat de cor, sens dupte, debía pasar cuan ell era a la Gleva) Un dia venint de Vich amb un tartaner de S. Hipolit de Voltregá anomenat Cristaire, anant dins a la tartrana, Mn. Cinto va veure un vianant pobre que casi no podía caminar // per anar coix, la tartrana anava plena, i Mn. Cinto va dir, baixaré jo, i que pugui aquet pobre, el tartraner no ho va pas permetre, baixant el tartaner i va fer pujar el pobre; dit Cristaire era un incredul i blasfemo, mes admirat de la bondat de Mn. Cinto; a l'hora de la mort va demanar exclusivament a Mn. Cinto per reconciliar-se amb Deu, morint cristianament rebuts els S. S. Sagraments.

Veü aquí lo poc que he pogut saber de Mn. Cinto, lo meu desitg seria saber forsas novas, tot lo que sapiga d'aquí en devant que valgui la pena ja li faré a saber.

Suposo debia rebre carta meva remerciant-li la seva ofrena.

El qui li sabia dir moltas cosas de Mn. Cinto es el Rector de S. Feliu Saserra, quin Sr. estava de Mestre a la Gleva cuan Mn. Cinto hi era; sempre anaven plegats segons diuen. En cas que li escrigui o li'n parli no faci cap referencia meva, aixó es, no digui que un servidor li hagi recomanat.

Mani i disposi en tot i per tot a un afm. s. s. q. l. e. s. m.

E. D.

Vinyolas d'Orís 2-10-23

14. SERRA, 31.10.1923

(impres en romb a l'entorn d'un llibre obert i emmarcat amb la primera i l'última lletres de l'alfabet grec (alfa i omega):) Bibliotheca Episcopalis Publica Vicensis

31 octubre 1923

Sr. D. Valeri Serra y Boldú.

Barcelona

Sr y amich benvolgut: Aquí van fulles soltes de la gallofa, ab totes les esmenes que m'ha sigut posible encabir-hi. Dintre el Desembre sortirà, ja cap als últims, la del Ninou; mes ja seria tard per lo que vostè necessita. Prengui'n la bona voluntat. Jo crech que no es fácil posar correctament el personal de la nostra clerecía parroquial; perquè està mobilisant-se contínuament. Avuy mateix he pogut fer una modificació sobre la parroquia de l'Estany, perquè he sabuda casualment la designació del nou vicari-mestre. En fi, aci van les fulles y tregui'n lo que puga y més convinga. Les ocupacions no m'han permés entretenir-me com hauria volgut. Si quelcom mail i cal, mani. I respecte a les preguntes tinga en compte que jo n'era y soch un entusiasta, però hi havia parlat raríssimes vegades.

De vostè s. s. y a. afm. in Xpo.

M[arian] Serra y Esturi, pbr. (rubricat)

15. DOMINGO, 02.11.1923

+

Sabtuari de "La Gleva" 2 novembre 1923

Sr. Valeri Serra.

Barcelona

Mol distingit Sr. meu: Mercès moltes per l'atenció d'enviar-me el seu llibre sobre Mossen Jacinto Verdguer (q. a. C. s.).

Em poso desseguida a fullejar-lo, perquè em sembla que se'm farà interessant.

Dispensi'm la tardança en enviar-li aquestes quatre notes del temps en que Mossen Cinto visqué en el santuari: doncs are, arribaba de predicar un Novenari d'ànimes i feia ja prop de 15 dies que no havia estat a casa.

Per tot lo que li convingués queda sempre de V. s. s. aquest son affm. en Jesús

Hilari Domingo, pbr. (rubricat)

16. DOMINGO, 13.11.1923

+

Santuari de "La Gleva" 13-XI-23

Sr. D. Valeri Serra

Barcelona

Molt apreciat Sr. i amic: Tal vegada no trovará'l nom del Capellà-Custodi de "La Gleva" en les *memories* aquelles sobre Mossen Cinto, que celebros hagi ja rebut.

Es deia Mossen Pere Roca i Redorta.

Que sigui l'última vegada de remetre'm amb segells l'import del certificat.

Vull que'm tracti a tall d'amic.

Posant-se de nou a ses grates ordes se li repeteix affm. s. i a. in Xto.

Hilari Domingo, pbr. (rubricat)

17. SERRA, 15 i 16.11.1923

+

Sr. D. Valeri Serra y Boldú.

Barcelona

Sr. y amich: Responch a sa carta, comensant per resaludar a vostè, en nom de Mossen Gudiol i del Dr. Cunill, conservador y auxiliar respectivament del nostre Museu y Biblioteca. I ara, al gra.

La crida de St. Miquel es llegida la vigilia del Sant (4 de juliol) a les 12 del migdia, davant la iglesia dels Trinitaris –avuy Casa de Caritat–. St. Miquel dels Sants pertanyia a l'Orde Trinitaria, y n'es una gloria fulgentissima. D'allà es va al Palau Episcopal y al Ajuntament y demés autoritats y cases dels Administradors de les Festes . Y simultaneament es pregonada y posada a la venda, per tots indrets, la *Crida*, ordinariament molt esperada.

El Llupia –a qui la quitxalla per burla nomenen *Cap-pelat*–, junt ab la Llupiera y els gegants van seguint els llochs hont es llegida la *Crida*, fent qualques ballerugues al sò del flaviol y tamborí. Els Llupia i Llupiesa – y crech també els gegants– son copia dels que imaginà l'escultor olotí Amadeu, de fama ben merescuda.

Adjunts envio els exemplars de lo que demana. El poemat "Dos Martyrs" val una peseta; "Del meu fadrinatge", 3 pessetes (que pel recader, o com li sembli

millor, podrà ferme entrega a la Tipografia Balmesiana).

El discurs del metge Dr. Joseph Salarich es obsequi que m'ha fet per vostè ell mateix. El qual m'ha significat que tenia quelcom per innovar a vostè y li hauria dit si l'hagués pogut veure quan estigué vostè a Vich. En substancia es això que li vaig a referir. El pare de Mossen Cinto, Pep de Torrents que li deyan, era cosí del pare del actual Sr. Salarich, que havia nom Joaquim Salarich y Verdaguer. Quan l'estudiant de can Tona més que estudiar llibres s'entretenia en versificar, son pare acudia sovint al Dr. Joaquim Salarich y li deya que'n Cinto sempre estava escrivint *romansos*, y que això li semblava que li costaria alguna *carbassa* al Seminari. Tant li parlava de *romanços* que'l Sr. Salarich li va demanar que n'hi portés, y com vegé lo que eran, encara l'animà a escriure de nous. Vingué la *carbassa* temuda, l'any justament dels Jochs Florals; y aleshores, consirós y felló, el pobre Pep de Torrents, manifestà sa pena al Dr. Salarich.

Aquest l'aconsolà y digué que ja parlaria ab el Sr. Rector del Seminari, Dr. Ramon Sala, canonge penitencier de la nostra Seu y home meritíssim de qui resta bellíssima memoria. Y, efectivament, fos la intercessió del Dr. Salarich, fos la bona predisposició del Dr. Sala a favor del *poeta premiat y estudiant carbassejat*, aquest pel setembre del 1865, en *exa-//* mens extraordinaris, guanyà curs. Y vegi lo que son les coses de Mossen Cinto. En les llistes oficials de Secretaria, que tinch jo de molts anys conegudes, y ara de bell nou he registrades, no apareix escrita la nota fatal *Suspensus*, que indubtablement sí fou carregada, segons refereix Mossen Collell y consta per altres vies. La nota es, aquell any, *Approbatus*. Es una raresa, perquè aytal qualificació no apareix may en cap de les llistes dels seminaristes examinats. Fou una excepció, al capdevall ben honrosa.

Ara vegi la llista de Secretaria.

-Jacinto Verdaguer y Santaló, de Folguerolas-

Año 1855-56 Rudimentos de Latín (Preparatori)- Nota: *Meritus*

" 1856-57 1º Latín y Castellano	"
" 1857-58 2º " "	<i>meritus</i>
" 58-59 3º (Retórica y Poética)	"
" 59-60 4º " "	"
" 60-61 1º Filosofia ..	<i>Meritus</i>
" 61-62 2º "	<i>benemeritus</i>
" 62-63 3º "	<i>Meritus</i>

" 63-64 1º teología -	<i>Meritus</i>
" 64-65 2º " Dogmática	<i>Approbatus</i>
" 65-66 3º "	<i>Meritus</i>
" 66-67 4º "	<i>Meritus</i>
" 67-68 5º " Moral	<i>Meritus</i>
" 68-69 6º " y Derecho	<i>Benemeritus</i>
" 69-70 7º Canónico	<i>Benemeritus //</i>

Es ben curiós que justament a Retòrica y Poètica tragués solament *meritus*, que ni arriba a qualificació, es mera aprobació y encara esquifida.

Els dos últims anys, per consell del Dr. Ramon Sala, s'aplicà més al estudi y treu la qualificació immediata al *Sobresaliente* o *Meritissimus*.

En els llibres de *Colegiales*, hont constan els noms dels alumnes interns, no hi he trobat el de Mossen Verdaguer. Com aleshores l'internat no era obligatori, sinó voluntari ordinariament, jo crech que ell cursaria Moral en qualitat d'extern.

La data de la Missa nova entench que es el diumenge del Roser de tot lo mon del 1869. Y no vol dir res que, encara el curs següent 69-70 fos al seminari. Eran molts els que ordenats ja de prebere, estudiavan el sèptim any de Teologia o tercer de Moral, que molts no l'acabaven puix ja eran destinats de vicari. Com sembla que sía dels altres, d'ell consta que fou examinat de Teologia Moral y Dret Canònic el dia 4 de juliol de 1870, formant tribunal el Dr. D. Ramon Sala, Dr. Jaume Prat y Dr. Andreu Duran, y mereixent la qualificació *Benemeritus*, com l'any precedent.

Rectificació- La veurà en la nota que acaban de facilitar-me a la Secretaria del Palau episcopal y que incloch. Si l'hagués tinguda ahir m'hauria estalviat la disquisició. Ara sembla ben tancada de colp tota discussió.

Salutacions del Canonge Corbella. Fassi d'aquesta carta l'us que li convingui, però estiguis de citar el nom d'aquest son s. s. y a. afm. in Xpto.

M. Serra y Esturi, pbre. (rubricat)

Vich - 15 y 16 de Nobre. 1923.

18. COLLELL, 16.11.1923

(Imprés al marge superior esquerre:) Escut de les barres de Catalunya cimant per una creu i envoltat del lema: "Pro aris et focis"

Sr. D. Valeri Serra y Boldú

Barcelona

Vich, 16 de Novembre 1923

Molt senyor meu: prenh la ploma per dirli que he vist ab disgust l'atreuiment de vosté de posarme en *normes* los meus escrits. Aqueixa falta de probitat literaria que s'está cometent, fins ab los nostres venerables cronistes y ab els escriptors mes moderns, dona una trista idea de la mentalitat catalana, tarada avuy d'una desaprensió y d'una ignorancia del idioma que indigna y fastigueja. //

Además en los primers articles que V. dedica a parlar del jove Verdaguer hi ha tals inexactituts que resulta un Verdaguer tan fals que ací dalt tothom se n'ha escruxit. Tèrboles fonts son les en que vosté ha anat a beure.

M'obligará a fer series rectificacions, puix ja sab vosté que desde les aules del Seminari qui te'l secret de tota la vida de Mossen Cinto, es aquest vell canonge que's renova de V. affm. s. s.

Jaume Collell pbre. (rubricat)

19. DACHS, 21.11.1923

IHS

Sr. En Valeri Serra

Barcelona

Benvolgut y distingit Sr. Acabo de rebre sa atenta del 18 del corrent y enterat d'ella paso a comunicarli que fá alguns dies vegé al exescolá de Mn. Cinto en Pere Casas, després d'haberlo preguntat, sols me digué, que a les hores era petit y casi no'n sabia rers; no mes que feya resar lo sant Rosari tot esperant a la sagristia per ajudar Misses, y'm digué que Mn. Cinto se distingia per la seva sensilles, axís com altres capelláns els agradava frequentar cases de Propietaris, ell el seu plaer y gust era parlar amb la gent del camp y pastors.

Sobre el vicariat y regencia de Vinyoles y n'hi ha res de personal ¿ Ting el gust de dirli que acabo de fullejar els llibres parroquials y trobo que la primera partida que consta que ell es vicari de Vinyoles es del 4 de Octubre de 1871. Despres la primera partida que ell firma com encarregat de la Parroquia, per ausencia del Parroco, es el 3 de Mars de 1873, firmant totes las parti//das fins a l'ultima que es el 20 de Octubre de 1873, y es firmaba =Jacinto Verdaguer Pbro Vicario= que

trobo extrany no's firmés *Regente*.

Y es veu que tenia per vicari al Rnt. Pere Horra, perque en algunas partidas consta que batejaba Mn. Pere Horra y Mn. Cinto firmaba las partidas.

En cuant a la formula de las partidas, no hi ha res de original, segueix al peu de la lletra la formula del seu Rector Mn. Galcerán. Després de la partida del 20 de Octubre de 1873, firma las partidas el Rnt. Climent Soler Pbre. Regent, y ja no consta res en lloch de Mn. Cinto. He fet algunas preguntas amb alguns vells de la parroquia, y no n'he pogut treure res que valgués la pena.

Rebrà los mes afectuosos recorts de mon Sr. Ecònom y V. mani y disposi en tot y per tot de son afm. s. servidor en Crist

Esteve Dachs, Pbre. (rubricat)

Vinyoles d'Oris 21-11-23

20. SERRA, 29.11.1923

+

Sr. D. Valeri Serra y Boldú.

Barcelona

Apreciat Sr y amich: Gracies de la confiança en trametre copia de la carta *aquella*. Realment es ell qui te el secret de la vida de Mossen Cinto y molta cosa n'ha revelat d'aqueix secret. Tant de bò que ara acabés de contar lo que sàpiga, no precisament per rectificar a vostè, sinó per aclarir dubtes que hagin pogut derivarse de les *tèrboles fonts* de que parla. Allò d'escruixirsen tothom, serà cert quan ho afirma tan rodonament; per be que jo no he sentit parlar-ne *ningú* en mal sentit. No puch dir-hi la meva opinió, encara que modestissima, perque no hellegit la serie dels articles. En quant a lo de les *normes* cal respectar aquest criteri. Jo tan absolutament no el compartesch, encara que comprench l'enuig que n'han d'experimentar homes com ell, ja d'edat y d'una vida literaria tan plena, vegentse ferits en l'amor que forman les habituts y les prevencions o conviccions.

Feta aquesta *digressió*, contesto a la seva demanda. El canonge Corbella, que li agraesch com els demés –Mossen Gudiol y Mossen Cunill- les salutacions de vostè tan afectuoses, no pot puntualisar ni el temps ni l'objecte de la visita que al Sr. Morgades va fer Mossen Cinto en el casal d'istiú de la viuda Villavechia. Per de prompte cal rectificar la data ab que comensa l'article de Mossen Rovira. Agost de 1909 ? Com pot

ser, si // es l'any de la *setmana tràgica*. Tal volta escrivint al mateix Mossen Rovira –a qui jo no tinch conegut més que de nom- se sabia be la època fixa y, potser, podria ell mateix completar informació. El canonge Corbella recorda molt be que anà a passar vuyt dies al referit casal ab el Sr. Bisbe Morgades, però no recorda res més.

En cambi m'ha afegit que pel juny de l'any en que dit Sr. Morgades anà a Madrid a jura el carrech de Senador per la Provincia Eclesiàstica –tampoch li ha recordat quin any era, mes això el Butlletí eclesiàstich ho diria- quan ja Mossen Cinto, sospès de la missa, estava passant les amargures del seu calvari, anà a Madrid a trobar el Prelat. Era aquest ab Mossen Corbella hospedat en la casa de les Escoles Pies –una d'elles, perque deuen tenir-ne varies a Madrid; crech la del carrer de Ordaneta, un nom pel estil ... Me l'ha dit però com jo sordejo quelcom y ell parla quelcom fosch, no he entès ni he cregut del cas fer-lo-hi repetir. <<Avisan que hi ha un sacerdot foraster; baixo y em veig Mossen Verdaguer. Com va y com ve, etc. –Voldria veure el Sr. Bisbe, qui sab si em voldrà rebre! -Prou, home; ja veurà, ja li diré. Ho dich al Prelat y hi consent, pero dientme que no'm mogués del aposento. Jo fingint escriure, vaig estarme a la cambra episcopal, durant // l'audiencia y, encara que no recordo be lo que dirían, vaig entendre que'l Poeta demanava al Prelat que se li fés un vitalici o que's realisés el projecte que hi havia de fer-lo.

Acaba l'audiencia y, en sortint, el Prelat m'entrega 20 \$ per fer a mans del Mossen Verdaguer que ja sortia de la casa. Aquell mateix dia el Prelat demana hora de visita al Sr. Marquès de Comillas, y aquest l'invita a sopar. Hi anarem (Bisbe y Corbella) y durant l'àpat el Sr. Marquès digué molt poques paraules; en cambi la seva esposa va manifestar-se sumament queixosa de Mossen Cinto.

No pot precisar lo que'n deya; però sembla qu'era per les estranyeses a que s'havia entregat el sacerdot-poeta en aquella temporada de la seva obsessió esperitística.

De lo que el Prelat y el Marquès tractarien, a soles, respecte al vitalici o pensió de Mossen Cinto no'n reccorda, millor dit, no'n sapigué res Mossen Corbella. Y prou d'aquestes notes imprecises que sols li trameto a vostè per si poden il·lustrar quelcom dels punts que tracta o porta entre mans. Repeteixo que la *meva* intervenció preferesch no sia referida. El silenci y la obscuritat me van molt be.

Mossen Gudiol m'ha dit avuy matí que no li sembla hi hagi al Museu ni Biblioteca res digne de copiarse relatiu a Mossen Cinto. I m'ha afegit que'l

saludés y <<que li envie vostè com més aviat millor allò que li te promès.>> //

La carta comensada ahir vaig a clourela avuy, ja vespre, trametentli la fulla de llinage (?) y repetintme s. s. y a. afm. in Xpto.

M[arian] Serra y

Esturi, pbre. (rubricat)

Vich 29 Nov. 1923

21. SALARICH, 09.01.1924

Sr. Dn. Valeri Serra Boldú.

Vich, 9 Gener de 1924.

Distingit y volgut Sr. meu: Respecte a las preguntas que te a be ferme, en la seua atenta, ultimament rebuda, dech manifestarli, que tinch l'idea de que al cantar Missa, se instalá a Folguerolas ab sos bondadosos pares, fins que lo nombraven vicari de Vinyolas, y me sembla que deixá de viurer a can Tona, quan va vestir la sotana, ja que no podía trobar llavi de mosso, de manera que quan celebrá la 1ª Missa, ja vivia ab son Pare y Mare.

La semblanza era mes del seu Pare. //

Respecte la crida de Sant Miquel, puch donarli la següent copia de la mateixa.

Homenatge

A S. Miquel dels Sants y crida de las festas ab que, com à Patró seu, la molt lleyal y agrahida ciutat de Vich lo galejarà en los días 4 y 5 de Juliol del any mil vuitcents xixanta sis.

En mitj d'una plana etc. etc.

Vich Imp. De Soler-Germans.

Suposo que un fill meu li haurà entregat quatre rallas, que a corre cuita vaig ferli y donarli, al momento de rebre la seva del 4/ e. Tindria gran satisfacció, com li deya, de poderlo veurer el diumenge vinent, que faig los medis, per anar a Barcelona, a veurer la familia. //

Es de V. sempre afm. s. s.

q. e. s. m.

Joseph Salarich (rubricat)

22. X X 10.07.1928

Sr. D. Valerio Serra y Boldú, ect. ect.

Pte.

Muy Sr. mío: Si siempre es un gozo para mi la lectura de sus artículos, el de hoy, ameno e interesante como todos, trae un apéndice que me ha hecho saltar de regocijo...: la promesa de poner en claro el enrazado (al parecer, tantum) asunto del célebre poeta y santo sacerdote Mn. Verdager. Y digo, al parecer, tantum, porque tamizando la cosa y sin zarandearlas mucho por cierto, aparece en claro lo de siempre: lo que parece obedecer a una ley tan fatal como constante, magüer todos los progresos y avances humanos...: la tendencia del que tiene la autoridad, a jugar con ella, con la misma irreflexion y torpeza con // que un palurdo jugaría con la Browning o con la Smith & Wesson que por primera vez cae en sus manos ... El chiquillo con zapatos nuevos es el eterno símbolo del que encumbrado en altos puestos, se cree ipso facto con derecho, y a jure propio, a hacer de sus atribuciones arma ofensiva para los demás, como si la autoridad no fuese creada para otra cosa que para hacerla enojosa a los demás... Será acaso, que el microbio del cesarismo o el veneno de la tarántula invaden o atacan con mas éxito al que ejerce autoridad ? .. O es que la humana flaqueza es de tal condición que la autoridad, en se, es el ejercicio mas indicado para perder el buen sentido, el mismo equilibrio, y basta para sentirse de un golpe, abrasado por la fiebre de la megalomanía ? ¿ Es que no se dan cuenta los atacados // del mal, del aspecto tartarinesco y repulsivo con que han de aparecer fotografiados en la historia, que es la verdadera fotografía a grandes distancias ? ... Si la autoridad fuese tan solo una quisicosa secundaria, de régimen superficial, de uso voluntario, potestativo tan solo del que tuviese a bien vivir a su sombra y bajo su tutela y direccion ... nada tendríamos que decir, si no contar tan solo el numero de los que, incapaces de regirse por sus recursos propios, han menester tutelas y direcciones ... Pero como quiera que la Autoridad no es ya tan solo necesaria sino que es a la vez indispensable en toda colectividad que merezca este nombre, no atinamos a concebir delito mayor que el de hacerla odiosa por los abusos de quienes la ejercen. Entendemos que el hombre no alcanzará jamas a conciliar // en su corazón dos sentimientos contradictorios sobre un mismo punto de vista ... Amar la autoridad como necesaria, como un bien que debiera ser, y haber de odiarla al mismo tiempo, por lo que tiene de asquerosa, cuando quien la tiene entre manos se monta a la farruca, cuando cree que su misión esta vinculada a los palos de ciego, y que el rumor de los palos son el himno triunfal de su autoridad, y el sellado y refrendado del poder

ejecutivo ... tan solo quia nominor leo ... Se nos antoja pensar que si al socialismo y al mismo comunismo les quitaramos las bases historicas en que fundamentan sus extremos, esto es, los abusos de autoridad, quedaria bien poca cosa de todos sus sistemas ... Esperamos con afan su trabajo sobre nuestro celebre poeta, cuya causa ha sido sobreseida hipocritamente por un gran sector de hombres, por otra parte notables, de nuestra tierra, tan solo porque el ilustre vate era un español de cuerpo entero, a la vez que un santo varon.

Affmo. s. y admirador,

X. X.

10 julio de 1928

23. MASIFERN, xx.12.1932

Dedicatòria (al llibre de Ramon Masifern, *Vida al camp*)

Al mestre folk-lorista de Catalunya y un dels tres únichs bons amichs de Mossén Cinto, En Valeri Serra y Boldú, dedica aquest exemplar el seu triunviró y amic

Ramón Masifern (rubricat)

(al peu:) Barcelona y Desembre de 1932.

24. MONJAS, 30.11.1935

(imprès, en cursiva:) COLEGIO DE PP. AGUSTINOS

SOCORRO, 88

PALMA DE MALLORCA

+

30 Nov[iem]bre de 1935

Sr. D. Valerio Serra y Boldú.

Mi querido amigo: tengo el gusto de enviar a V. un ejemplar de la 2ª edición de mi libro sobre Verdager. El editor se había comprometido a publicar el libro en 15 de Agosto, mas es novato y hay que perdonarle la novatada que notará V. en muchas cosas.

Nada he innovado en lo referente a la gestión de los Agustinos en favor del altísimo poeta. En la segunda parte, la más interesante, doy a conocer los famosos cuadernos de exorcismos y revelaciones, los consejos que leyó V. y // de documentos de la curia eclesiástica de Vich, más la preciosa carta del Sr. Vicario Gral, que va al final.

Si escribe V. algo en "La Vanguardia", haga el favor de enviarme un ejemplar del periódico.

Como se encuentra de salud ? Yo he sufrido otro ataque del hígado, que se congestiona frecuentemente y hace trabajar en demasía al corazón.

Sabe puede mandar con confianza a su affmo. s. s. y amigo

P. Manuel Monjas (rubricat)

O.S.A.